

JAŚMINA PUCHAŁA
Uniwersytet Śląski
Katowice

Preludium do Roku Miłosza. Relacja z dalekiej Syberii

W grudniu 2010 roku na Krasnojarskim Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym im. Wiktora Astafiewa został przeprowadzony projekt edukacyjny *Czesław Miłosz – pisarz trudnego stulecia*, bazę którego stanowił cykl zajęć seminaryjnych poświęconych twórczości noblisty. Zajęcia miały na celu przygotowanie studentów do obchodów Roku Miłosza i były skierowane do filologów, przede wszystkim tych, którzy uczą się języka polskiego.

Seminaria, prowadzone przez łódzką przekładoznawczynię – Martę Kaźmierczak – przedstawiały utwory reprezentujące poszczególne okresy życia i twórczości poety. Teksty Miłosza były prezentowane zgodnie z chronologią ich powstania, co ułatwiało zrozumienie tła historyczno-politycznego, które niejednokrotnie stanowiło niezbędną wskazówkę interpretacyjną, mimo że analiza tekstów koncentrowała się na ich poetyce i wymowie ideowej. Syberyjscy studenci, w dużej mierze potomkowie zesłańców, z dużym zrozumieniem odnosili się do problemu emigracji czy wygnania. Nie napotkano też istotnych barier w zakresie wiedzy historycznej studentów ani interpretacji wydarzeń dziejowych.

Każde dziewięćdziesięciminutowe spotkanie było umownie podzielone na część wprowadzającą – w przeważającej części wykładowo-multimedialną – oraz część interpretacyjną, w której głos oddawano studentom. Uczestnicy prezentowali różny poziom językowy, nie zawsze umożliwiający pracę z oryginalnym tekstem, dlatego wszystkie wiersze udostępniano zarówno w przekładzie, jak i w oryginale. Prozę czytano po rosyjsku. Dwujęzyczność

zająć była ich niewątpliwym atutem, umożliwiała bowiem wykorzystanie wiedzy ogólnofilologicznej studentów różnych specjalności oraz zaspokajała ich potrzebę precyzyjnego wyrażania myśli. Taka formuła rozszerzyła grono odbiorców programu i pozwoliła uniknąć uproszczeń wynikających z bariery językowej. Sprzyjała też spojrzeniu porównawczemu na problemy poetyki.

Okazją do zaprezentowania umiejętności tłumaczeniowych oraz poglądów na poezję i jej przekład były zajęcia translatorskie włączone w cykl seminariów. Studenci pracowali kolektywnie nad tłumaczeniem wiersza *One* z tomu *Dalsze okolice* (1991). Utwór poświęcony kobietom otworzył pole do dyskusji nad ideałem kobiety i jej roli w społeczeństwie. Feministyczne prowokacje prowadzących nie znalazły oddźwięku wśród rosyjskiego audytorium. Tekst okazał się bliski kulturowo i czytelny w planie treści. Więcej kontrowersji wywoływała hierarchia wartości estetycznych, kierująca wyborami translatorskimi oraz metody niwelowania różnic między polskim i rosyjskim systemem językowym. Nie była zaskoczeniem duża wrażliwość studentów na rytm i instrumentację głoskową oraz dążenie do gładkości i potoczystości języka, cenionych wyżej niż oszczędność i prostota formy. Walorem dydaktycznym pracy zespołowej była wielość i różnorodność proponowanych ekwiwalentów. Stanowiła ona cenną ilustrację bogactwa języka oraz punkt wyjścia dla analiz porównawczych. Uczyla też otwartości i unikania dogmatyzmu w sztuce przekładu.

Własne zmagania translatorskie studenci mogli skonfrontować z doświadczeniami tłumacza poezji Miłosza – Anatola Roitmana. Fizyk z wykształcenia, tłumacz z zamiłowania w czasie wieczoru poetyckiego, będącego integralną częścią projektu, zaprezentował własne tłumaczenia wierszy polskiego noblisty oraz opowiedział o osobistych spotkaniach z poetą. Przytaczał również spory o hierarchię wartości estetycznych. Uderzające, że różnice w poglądach Miłosza i jego tłumacza pokrywały się z różnicą w spojrzeniu na sprawę poetyki przekładu rosyjskiej części audytorium i polskiej, reprezentowanej przez lektorki języka polskiego oraz prowadzącą seminaria.

Element dialogu kultur wyraźnie zaznaczył się także na zajęciach poprowadzonych specjalnie dla grupy chińskich studentów, uczących się języka rosyjskiego w Krasnojarsku, którym twórczość Miłosza była zupełnie obca. Spotkanie miało charakter popularyzatorski i wpisywało się w program zaznajamiania studentów zagranicznych z kulturą słowiańską. Zaprezentowana w przekładzie rosyjskim *Piosenka o końcu świata* praktycznie jednogłośnie została odczytana jako tekst o radości życia, a inne możliwości interpretacyjne, proponowane przez wykładownicę, zostały odrzucone. W wypra-

cowaniach na temat wiersza studenci podkreślali spokój i harmonię świata oraz potrzebę życia chwilą i wiary w lepsze jutro. Ciekawe wydaje się zestawienie refleksji studentów z filozofią Dalekiego Wschodu.

Ostatnim ogniwem projektu było spotkanie w Państwowej Uniwersalnej Bibliotece Krajowej Kraju Krasnojarskiego, podsumowujące wiadomości zdobyte podczas seminariów i prezentujące zbiory biblioteczne z zakresu poezji polskiej, a w szczególności prace poświęcone Miłoszowi. Zaprezentowano także rzadkie i niskonakładowe, przeważnie moskiewskie, dwujęzyczne wydania poezji polskiej będące w posiadaniu Katedry Literatury Zagranicznej Uniwersytetu Pedagogicznego. Dodatkowo spotkanie miało sprzyjać integracji krasnojarskich studentów z gośćmi z innych uniwersytetów środkowej Syberii.

Celowi dydaktycznemu projektu towarzyszyła próba zjednoczenia syberyjskiego środowiska polonistycznego i wymiany doświadczeń. Próbę tę należy uznać za udaną. Łącznie w projekcie wzięło udział ponad siedemdziesięciu studentów, w tym dziesięcioro z uniwersytetów w Irkucku, Nowosybirsku, Ułan-Ude i Tomsku. Ponad połowę stanowili studenci uczący się języka polskiego. Aktywny udział innych studentów świadczy o atrakcyjności programu i skuteczności obranej metody popularyzacji literatury polskiej.

Upowszechnianie wiedzy o literaturze polskiej w przedstawionej formie jest efektywną metodą zapoznawania cudzoziemców z zagadnieniami, które z różnych przyczyn nie znajdują miejsca w programie nauczania, a budzą zainteresowanie kursantów.

Na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krasnojarsku język polski jest obecnie proponowany studentom jako jeden z przedmiotów do wyboru. Spośród studentów decydujących się na naukę polskiego można wydzielić grupę, która jako główny powód nauki deklaruje chęć czytania literatury polskiej w oryginale. Są to słuchacze szczególnie zainteresowani literaturą zagraniczną. Ponieważ z przyczyn formalnych Katedra Literatury Zagranicznej obecnie ma ograniczone możliwości wprowadzania literatury polskiej do siatki zajęć, głównym źródłem wiedzy studentów są zajęcia pozalekcyjne i okazjonalne wykłady gościnne. Dodatkowo studenci mają szansę rozwijania zainteresowań polonistycznych w pracach rocznych z zakresu literatury zagranicznej oraz w pracach dyplomowych. Tym samym należy podkreślić, że projekty edukacyjne z udziałem specjalistów z Polski stają się dla nich ważnym źródłem wiedzy.

Przedsięwzięcie zostało zrealizowane ze środków Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie przy współudziale Krasnojarskiego Państwowego

Uniwersytetu Pedagogicznego im. Wiktora Astafiewa oraz Państwowej Uniwersalnej Biblioteki Krajowej Kraju Krasnojarskiego. Inicjatorką i osobą odpowiedzialną za realizację projektu była lektorka języka polskiego, pracownik Katedry Literatury Zagranicznej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krasnojarsku, pisząca te słowa – Jaśmina Puchala.